

Большан С.Ю.

аспірант кафедри загальної психології

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЗАЛЕЖНІСТЬ САМОСТАВЛЕННЯ ВІД ОСОБИСТІСНОГО ПРОФІЛЮ ЛЮДИНИ

Категорія «ставлення» загальна і, на перший погляд, проста «абстракція світу», якою вільно оперують філософи, психологи, соціологи, математики, лінгвісти та інші дослідники. Ставлення – це ключове поняття всесвіту. Якщо сприймати цю категорія відносно людини, то одним із актуальних і важливих для аналізу є категорія самоствавлення – ставлення особистості до самої себе. У сучасній психології відсутній єдиний підхід щодо визначення такого феномену як «самоставлення», хоча означена проблема активно вивчається вітчизняними та зарубіжними психологами.

Так У. Джеймс та його послідовники [2, с. 45] розглядають самоствавлення як компонент самосвідомості особистості, який виконує функцію прийняття особистістю самого себе, і досліджується в тісному зв'язку з іншими складовими Я-концепції, перш за все, образом і картиною «Я». І. С. Кон надає поняттю самоствавлення інтерпретації у вигляді «глобальної самооцінки особистості», яка виступає загальним знаменником, підсумковим виміром «Я», яке виражає міру прийняття себе, або – ставлення до себе, похідне від сукупності окремих «само оцінок» [3, с. 80]. Тобто глобальне позитивне чи негативне ставлення до себе.

Прийняття себе, позитивне ставлення до себе забезпечує гармонійне існування та високий рівень самоідентифікації особистості, підкреслює активну роль суб'єкта у формуванні позитивної Я-концепції.

В. В. Столін використовує поняття «глобальне самоствавлення», яке він розглядає як суму емоційних компонентів. Адитивність самоствавлення полягає в тому що, навіть, якщо окремі компоненти можуть знижуватися, за рахунок компенсаторного росту інших, ставлення людини до себе може залишатися відносно постійним [4, с. 170-171].

Ми вважаємо, що особливо значущим для аналізу проблеми самоставлення є виділення В. В. Століним основних його емоційних вимірів. Це – самоповага, аутосимпатія, очікування позитивного ставлення від інших та самоінтерес [4, с. 160].

Структуруючи та приводячи до загалу більшість теоретичних визначень самоставлення особистості, Т. С. Кириленко та А. Колодяжна [1, с. 30] виявили три аспекти розгляду ставлення людини до себе:

- розуміння самоставлення як афективного компоненту самосвідомості (самоставлення в структурі самосвідомості),
- як риси особистості (самоставлення в структурі особистості),
- як компоненту саморегуляції (самоставлення в системі саморегуляції).

Тобто в одному із визначень самоставлення виступає як особистісна риса. Очевидно, що самоставлення залежить від структури особистості, її особистісного профілю – співвіднесення різних особистісних рис.

Саме тому метою цього дослідження стало вивчення залежності рівня та структури самоставлення від особистісного профілю особистості.

Для дослідження було обрано методику дослідження самоставлення (опитувальник МДС В. В. Століна, С. Р. Пантілеєва) та методику багатофакторного дослідження особистості Р. Кеттелла 16 PF. Опитування проведено для 232 осіб віком від 17 до 65 років.

Аналіз результатів виконано за допомогою методу парної кореляції r -Пірсона. Так, було віднайдено значущі кореляції між змінними середнього і низького рівня (табл. 1). Змінна С – емоційна стійкість позитивно корелює із глобальним самоставленням ($r=0,507$), самоповагою ($r=0,536$), аутосимпатією ($r=0,400$), самовпевненістю ($r=0,413$), самоприйняттям ($r=0,477$) та саморозумінням ($r=0,409$). Глобальне самоставлення корелює позитивно із такою особистісною рисою як сміливість в соціальних контактах ($r=0,412$) та негативно із О – тривожність ($r=-0,379$). Тривожність корелює з кожним компонентом самоставлення на різному рівні, але з усіма негативно, окрім самозвинувачення ($r=0,310$). Також важливо відмітити позитивну слабкої сили кореляцію між наступними змінними:

- MD (адекватність самооцінки) та самоповага ($r=0,343$); та саморозуміння ($r=0,265$);
- А (комунікативність) та глобальне самоставлення ($r=0,303$); та саморозуміння ($r=0,265$);

– Н (сміливість в соціальних контактах) та самовпевненість ($r=0,389$); та самоповага ($r=0,312$).

Таблиця 1

Кореляції самоствавлення та особистісних рис

Змінна	S глобальне само- ствавлення	I самоповага	II ауто- симпатія	Само- впевненість	Само- прийняття	Само- звинувач ення	Само- розуміння
MD	0,311**	0,343**	0,142*	0,176**	0,178**	-0,219**	0,265**
A	0,303**	0,211**	0,194**	0,194**	0,270**	-0,111	0,206**
C	0,507**	0,536**	0,400**	0,413**	0,477**	-0,333**	0,409**
H	0,412**	0,312**	0,250**	0,389**	0,290**	-0,142*	0,238**
O	-0,379**	-0,389**	-0,362**	-0,335**	-0,320**	0,310**	-0,299**

Примітка: * – значимість на рівні $<0,05$; ** – на рівні $<0,01$

Таким чином, можемо констатувати значущий зв'язок особистісних рис та самоствавлення особистості, як загального його рівня, так і його складових. Позитивне самоствавлення, його адекватний рівень, розуміння і прийняття себе властиве людям, що комунікативні та сміливі у соціальних контактах, емоційно стійкі та мають адекватну самооцінку. Знижувати рівень позитивного самоствавлення може лише тривожність. Самоповага людини, те, наскільки людина вірить у свої сили, здібності, оцінює свої можливості та контролює власне життя, у свою чергу, залежить від емоційної стійкості та сміливості у соціальних контактах. Рівень аутосимпатії тим вищий, чим більша людина є емоційно стійкою та охочою до нових знайомств, має позитивне ставлення до оточуючих, тобто те як людина ставиться до інших впливає на ставлення до себе. А от саморозуміння залежить також ще й від адекватності самооцінки та рівня комунікативності особистості. Усі вищеперераховані особистісні риси впливають на самозвинувачення негативним чином, якщо вони досить розвинуті – то знижується рівень самозвинувачення і навпаки.

Висновок. У результаті аналізу даних дослідження взаємозв'язку компонентів самоствавлення та особистісних рис можемо стверджувати, що на глобальне самоствавлення особистості, тобто внутрішнє недиференційоване почуття «за» чи «проти» самого себе та його компоненти (самоповага, аутосимпатія) впливають на такі риси як адекватність самооцінки та емоційна стійкість. Остання впливає на усі компоненти самоствавлення. Тривожність значно знижує показники

позитивного ставлення до самого себе. Крім того, важливе значення для самоствалення мають такі риси, як комунікативність та сміливість у соціальних контактах. Тобто у емоційно стійкої людини із адекватною самооцінкою самоствалення із великою імовірністю буде адекватним та позитивним.

До **перспектив** подальших досліджень можна віднести дослідження чинників самоствалення, розширюючи перелік на інші психологічні феномени.

Література

1. Кириленко Т., Колодяжна А. Систематизація проблем вивчення самоствалення особистості // Т. Кириленко, А. Колодяжна. – Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія. Педагогіка. Соціальна робота. – № 1. – Київ : Київський університет, 2010. – С. 29-33.

2. Кольшко А. М. Психологія самоотношения / А. М. Кольшко. – Гродно: ГрГУ, 2004. – 102 с.

3. Кон И. С. В поисках себя. Личность и ее самосознание / И. С. Кон. – М. : Изд-во политической литературы, 1984. – 333 с.

4. Столин В. В. Самосознание личности / Столин В. В. – М. : МГУ, 1983. – 284 с.

Бондар О.М.

кандидат історичних наук,

доцент кафедри соціології та психології

Національний університет «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ ВІЙН ТА ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

За 5500 років людство пережило 14000 війн, в яких загинуло більше 5 мільярдів людей. Лише за період 1945-2000 років в 100 військових конфліктах загинуло більше 20 млн. людей. При цьому важливо зазначити, що крім вбитих та поранених, величезна кількість людей травмують психіку, що приводить через деякий час до загибелі людей або частковій чи повній втраті здоров'я.